

EUZKERAREN ARERIOAK

Ez dira gutxi, alajaña!, bizi ta edestian barna gure izkuntza onek izan dituen arerioak, beraren aurka, zer zegiten jakin ala jakin gabe, gogoeta isituki ari-izan diranak. Eta arerio guzti oyek zeintzuk izan diran eta beren egikerak nolakoak izan diran eza-gutzea egokia izango zaigulakoan nago, ain zuzen, oyen aurka jokatzeko bideak, bide egokienak, zelangoak izan ditezken begi-ratzeko ta oyetan barna bipilki joateko.

••

EUSKERAZ EGITEKO LOTSEA

Lenengoa etxean bertan sortua dugu, etxekoa zearo, zoritxa ez; betidanik eta barnetik bere lan zitala burutzen ari-izan dana, ta oindiño ere ()Pela ja aitzen zai-guna: euzkaldunen artean ain berezia dan zabarkeria du bere izena arerio orek, euzkerari buruz oso nabariturik ain zuzen agertzen dan zabarkeria, benetan guz-tiz ulerkaitza dan jokera deitoraga ia.

Bai, euzkera barnetik maite dugunontzat ule -eziña izan bea euzkerarekiko gure Erran egiazko ajola ez ikustea. Zergatik, baña, ez izan gure e'ritaren artean Erraren bizia dan beren izkuntzari buruz zaletasun geyago? Berez eta ororengan sortu ta bizia bear-izango litzaken maitasun aundi ta bizi-bizia? Ez da eraz, geron ustez, erantzun egokia aurkitzea ta, apika, azpegi batzuetan ikusi bear-izango litzake ori.

••

KAN POKOA OBEA

Ba-dirudi, gurean, beti, lekorekoa etxekoa baño obetzat artzeko oso emanak izan gerala euzkaldunok, lekorekoa izateagatik bakarrik, eta gaur bertan jokera ori edozertarako zabaldurik ikus diteke.

Ondoriorz etxekoa ezestuta geratu bear, eta o engatik edo euskaldunak sari lotsatuta agertzen dira euskeraz egitean, baita erderaren au ean, etxeko izkuntza uzteko ta bere ordeaz erderaz ari-izateko yoranez beteta azaltzean.

••

EZ-JAKIÑEN IZKERA

Euzkera ez jakiñen izkeratzat artzeko edo izan da; aitzitik, erdera jakitunen izkuntza bezela, ta nai ez, noski, ez jakina bezela agertzea. Orixe dala-ta, onela adierazi dute beren iritzi oke a, nunbait esaten: "Dakienak daki, eztakiena eztaki, Malko e'ko zaku ak erderaz el daki":

Ora nor izateko izan bear dana, erdalduna, ta euzkalduna basorako bakarrik edo: erdalduna gizonen artean ari-izateko, euzkalduna abereen artean bakarrik, lotsaga ia lez bere burua ikusteko.

Gero ikusiko dugunez, uste ori izateko, lekoretik eldu zaizkio euzkaldunari o'rela oldozteko kari batzuk, izpide aundiak bezela: ta noraño sartu zaigun gure artean iritzi ori!

Alegin aundietan barna agertzen dira guraso euzkaldunak beren semeek erde-raz jakin dezaten eta, guztiz itsuturik, etxean guztiak euzkeraz mintzatua en, beren semeai euzkeraz egiteko debekatu diete, orela beren alde jokatzeko zutela-koan. Deitoragaha, egitan, jokera ori!

••

EUSKERA BARIK EUSKALERRIA

Etzuten ikusi gure au ekoek gaur ain garbi azaltzen zaiguna, ta ez jakin ortan aurki diteke, ausaz, beren egite aren azalpenen bat. Ez, etzuten ikusi euzkera euzkal gogoari eutsi al dizayoken bide baka a dala, ta gaur bertan ere amaikatxo ari dira ain argi dagoen ori ikusi barik. Etzuten ikusi euzkera uztean, iltzean, E ia ere.

Eh bezela, iltzen zala, Ludi"aren zear lege oroka a bezela begira ditekenez; (Pela edozein Erran berbera gerta ditekela oartzeko, E i guztietan eta bakoitzean beren izkuntza beren gogoari eutsi dizayokena bide baka a be izanik.

Len ez baña orain bai, orain argi-argi agertzen zaigu jokera ori, ta o engatik ezin uler dezakegu gure artean oren zabarkeri aundia.

Oso beara izango zaigu, beraz, egikera ori gogoratzea ta gogora-eragitea, bertan baitago, argi ta garbi, nolako bidea ja aitu beai dugun. Baña ori ikusi gabe ere naikoa izan bear-izango litzake euzkera euzkaldunen betiko izkuntza dala oartztea, besterik gabe, gure begi-ninia bezela maitatzeko; ta aifbeste mendeetan barna gurean bizi-izan dala gogoratuz, berez sortu bear ere gure artean ilik ez geratzeko alegiñetan gogor ari-izateko gogoa. Onela, bederen geron etxean bertan sortutako arerio aundia menperatzeko.

••

ALBOKO IZKUNTZAK

Orixe da, alegia, gure euzkeraren etsai aundiena, enurarik gabe. Baña ba-dagoz lekoretik eldu ta eltzen zaizkigun beste arerio batzuk, eta ez gutxi a anopola!

Erdera diran alboko beste izkuntzak ditugu etsai aundienetakoak gure euzkerarentzat; asi lateraz eta onen semeak diran parantzera ta españeraz ja aitzean gure izkuntza zapaltzeko erabiliak izan dira mendeetan barna ta eten gabe.

Alboko late iek gure E ia menperatzen eta euzkaldunak alka en artetik bereiztean, bakoitzak bere aldetik beren izkuntzak inda ez erabiltzeko beartu gaituzte zin-zifnez, xede berezienaz ere.

Ondo ikusi dute au berenganatzeko bide egokiena izkuntza izan dala, ta gogor eta isituki orixe erabili dute buru-bela i.

eee

IRAKASKINTZAN

O"rela inoiz ez dute utzi euzkera ikastoletan erabiltzea, ta erdera jari digute ikasteko guziaren bide bezela, ondo ere baitakite guztia erderaz ikastean erdal-gogoa ere sartzea egokienik lortzen dala.

O"rela jokatzean guztiok erderaz oldoztu dezagula iritxi dute, ta gaur, berez, orixe dagigu danok, erderaz oldoztu euzkeraz egin orde.

Ona emen guztiok ongi ikusi beá r-izango genukena: erderaz oldozteko ain bearturik geron burua ikustea, gure jopu-egokera be oso agirian agertzen dala.

Jopu izateko jayo ote gera euzkaldunok?. Nola ori onartu?; baña nola egokera ortatik gurean alegin aundienak egin gabe geratu?

Jakitun ala jakin gabe izan, lekoreko erdaldun guziek eldu zaizkigu beti irakasle, geuk zer egin bear dugun jakin-erazteko, ta guztiek berdin euzkerarekiko arbuyoz beterik, gure izkuntza utzi bear dugula esaten eta ortarako egin al izan duten guzia betetzen.

Gure biziaren alde jokatzeko beste biderik eztagoela eran digute bein eta beriz, egiazko beren xedea agertu gabe eiki, ots, gure E la menperatzeko bide egokienik izatean, ortarako jokatu dute eten gabe ajola aundienaz.

Eta oso ondo ikusi ta begiratu bear dugu geron aldetik joko ori, guztiz atzipe turik ez geratzeko.

LAN-BIDEETAN

Gaur egun Late i"ak, itzez beñepein, erki araudiak onarturik izan dirala-ta, ba-dirudi euzkera be onarturik dagoela, ozta-ozta ta azalean bakarik bada ere. Itzak baño besterik ez, alegia, gurean irakasle geyenak erdaldun utzak diralako ta batez ere ikastoletan gai guziak erderaz ikasteko bearturik gagozelako.

Era ortaz gure elburuetatik oso u un bizi bear dugu oraindik, gure bizi-bea ak eskatzen dutenez gai guztiak euzkeraz irakasi ta ikastea ezinbestekoa izanik: ora beste arerio aundia nun ikus dezakegun gure aurka jokatzean.

Eta ez ori bakarik; gure udaletako landoletan langi leak artzeko, toki batzuetan baitezpadakoa danez, euzkera jakitea baldintza bezela jari ezker, bereala Late i'aren agintariak oren aurka bipil agertzen dira, euzkera ezta kienak orela bazterzea dala salatuz.

Berdin esan lezakete beste edozein gayari buruz, o ezaz ezer ezta kitenak ere bazterturik geratzen dirala. Baña ori otu ere ez. euzkerari buruz bakarik ari dira orela, euzkeraren aurkako beren jokera nabar, erakusten eta bost ajola era ortaz ari diranai euzkera bera ta Euzkale i guzia, egitan, bazterturik geratzen dirala izanik, ta beren etxean bertan gañera.

Ora gure arerioen beste jokera berezia.

EUSKERA BATUA

Eta guzti ori naikoa izango ezpailitzan, ora etxe barnean ere beste arerio bat sortu zaigula "euskara batua" izena daramana.

Jokabide oren esker, egun, amaika erderakada be iak onarturik agertzen dira gurean, onela beste ainbeste euzkal itz jato ak lurperaturik uzteko.

Jakiña, jokera ori ezin esan dezakegu gurean joko oso baria danik, eta zabarkeriaz ala beara zan lana ez egiteko alperkeriaz, len ere erabilia izan da.

Oren aurka euzkaldun argi ta jakitun batzuk azaldu ziran, aipaga iak diran u engo bi iritziak erakusten dutenez. Ona emen zeintzuk diran eta nundik artu ditugun:

...

AZKUE TA OLABIDE EREDU

Azkue'ren iztegia (50'gn. o'r.): "Bestelango berba á rotzak kendu bear dira, dagozanean izen euzkerazko garbi ta nekezarien artean artu ta aotuak" (Mogel, Per. Ab. 196-12).

Ona emen beste bat: "Enparau guziok ark bildutako kopurua geitu bear degu. iñu iak bezela, gure kizkia nork daramayogula, orok beriz erausketan eta idazketan tairik gabe erabiltzeko, erdelkeri guziek e alotuta, autsa aizeak be eyatu dezantzat", OLABIDE. "Giza-soña". Itzau ea. (E'retana iztegitik artuta, 1.476"gn. o ialdean. ERRALOTU itza).

O a oi- ospe aundiko bi euzkaldun jakitunen iritziak, ja aitzeko ezin obeak bezela agertzen zaizkigunak.

Nola, baña, izan diteke bere burua euzkaltzale bezela eukitean eta erderarako oren jokera oke ean ari-izatea?

Ben-benetan ulerkaitza guretzat. Ba-dakigu "euskara batua" oren eroan Arana Goiri"ren aurkako gorótoa dala, "batua" o én alde ari dan batek esanda. (Ikus: "Euskara batua zertan den", 77'gn. o ialdean. Larresoro'k idatzita); eta ortxe ikus-teko jokera ortan dagoen zio berezienetakoa .

Gure artean ari diran beste arerio batzuk aipa ta salatu genitzake. baña esandakoak naikotzat a ditzakegu geron aldetik nola jokatu bear dugun jakiteko. Ta barne-barnetik, emen edo an, gaur euzkerari buruz diarduten guziaz, be iro be, eskatu nai diegu euzkera gero ta geyago ikasteko, bere egitura sakon ezagutze-ko ta ondorioaz euzkera bera dan kezala erabiltzeko.

Urrestarazu"tar Andoni
(Umandi)